

Liquiditeitseisen uit Bazel maken bankieren een stuk lastiger

Door een overvloed aan liquiditeit in financiële markten en onderschatting van het liquiditeitsrisico bij banken heeft liquiditeitsrisicobeheer en -toezicht internationaal lange tijd niet voldoende aandacht gekregen. Dit veranderde toen in de zomer van 2007 het liquiditeitsrisico zich manifesteerde in een groot tekort aan liquiditeiten op de interbancaire geldmarkt. Sindsdien staat het onderwerp internationaal hoog op de agenda. In december 2009 kwam het Bazels Comité¹ met voorstellen om het liquiditeitstoezicht op banken internationaal te harmoniseren. In dit Themabericht concluderen wij dat deze nieuwe eisen nog ingrijpender zijn voor de bancaire sector dan de voorstellen voor strengere kapitaaleisen.²

Wat is liquiditeitsrisico?

Liquiditeitsrisico is 'het risico dat de rechtspersoon loopt als zij niet de mogelijkheid heeft om aan de benodigde financiële middelen te komen om aan de verplichtingen uit hoofde van financiële instrumenten te voldoen.'³

Het liquiditeitsrisico is onlosmakelijk verbonden met de transformatiefunctie van banken: banken trekken gelden met een korte looptijd (bijvoorbeeld spaargeld) aan en zetten deze

om in leningen met een lange looptijd (bijvoorbeeld hypotheek). Om aan de kortlopende verplichtingen te kunnen voldoen, heeft een bank voortdurend voldoende liquide middelen⁴ nodig. Spaarders kunnen hun spaargeld immers tussentijds opvragen en kortlopende leningen moeten aan het einde van de looptijd worden afgelost. Daarnaast moet een bank vanwege de *mismatch* in de looptijd van activa en passiva steeds nieuwe kortlopende verplichtingen aangaan voor de (her)financiering van bijvoorbeeld leningen.

Twee typen liquiditeitsrisico

Het eerste type liquiditeitsrisico doet zich voor als een bank vanwege een marktbrede crisis niet in staat is om haar liquide activa snel en tegen lage kosten om te zetten in geld (*marktliquiditeitsrisico*). Het tweede type liquiditeitsrisico is het risico dat partijen die de bank kortetermijnfinanciering verschaffen, deze middelen terugtrekken of niet willen herfinancieren. Dit is het *financieringsliquiditeitsrisico*. Het klassieke voorbeeld van dit type liquiditeitsrisico is een 'bank run' waarbij spaarders massaal hun spaargeld opvragen. Het liquiditeitsrisico is niet alleen gevaarlijk voor een individuele bank maar bovendien erg 'besmettelijk'. Omdat banken onderling sterk met elkaar verweven zijn, kunnen liquiditeitsproblemen bij één bank overslaan naar andere banken.

Bij het beheersen van liquiditeitsrisico maken banken een afweging tussen risico en rendement. Liquide middelen (activazijde) hebben een lager risico en dus ook een relatief laag rendement. Daarnaast zijn langetermijnmiddelen (passivazijde) duurder dan kortlopende schulden.

Figuur 1: Een vereenvoudigde bankbalans

	Activa	Passiva	
	Fysieke activa	Eigen vermogen	Kapitaal
Kredietverlening direct	Kredieten aan huishoudens	Langlopende schulden	
Kredietverlening indirect	Kredieten aan bedrijven	Deposito's en rekening courant tegoeden	Financiering / Toevertrouwde middelen
Liquiditeit	Beleggingen	Kortlopende schulden	
	Kortlopende uitzettingen		Liquiditeit

¹ Het Bazels Comité bestaat uit internationale bancaire toezichthouders en afgevaardigden van de Centrale Banken uit de G-20 landen.

² Met dank aan Klaroen Kruidhof en Loek Cremers (Rabobank) voor hun inbreng en commentaar.

³ Bron: DNB, Open Boek Toezicht, zie <http://www.dnb.nl/openboek/extern/id/nl/vz/40-164351.html>

⁴ Liquide middelen bestaan uit kasgeld en liquide activa (activa die snel en tegen lage kosten omzetbaar zijn in contanten). Daarnaast kan een bank lenen op de (interbancaire) geldmarkt om aan haar kortlopende verplichtingen te voldoen.

Liquiditeitsrisicobeheer en- toezicht op internationaal niveau aangepakt

Hoewel het solvabiliteitstoezicht met de inwerkingtreding van Bazel I en II al een aantal jaren internationaal is geharmoniseerd, vindt het liquiditeitstoezicht op banken voorsnog met name op nationaal niveau plaats. Het Bazels Comité publiceerde wel kwalitatieve richtlijnen (in 1992 en 2000) maar een internationaal akkoord over concrete liquiditeitseisen werd nooit bereikt. De noodzaak hiertoe werd plots duidelijk toen de financiële markten in augustus 2007 werden geconfronteerd met een tekort aan liquiditeit.⁵ Wereldwijd zagen Centrale Bankers zich genooddaakt in te grijpen om te voorkomen dat de geldmarkt tot stilstand zou komen.

Omdat uit deze liquiditeitscrisis bleek dat het liquiditeitsrisicobeheer bij veel banken tekort schoot, kwam het internationale overleg over liquiditeitstoezicht in een stroomversnelling. In september 2008 resulteerde dit in de publicatie van '*Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*' door het Bazels Comité, waarin de principes voor liquiditeitsrisicobeheer grondig waren herzien.⁶ In december 2009 deed het Bazels Comité voor het eerst concrete voorstellen voor internationaal geharmoniseerde liquiditeitseisen en -toezicht.⁷ De consultatieperiode van deze voorstellen is half april verlopen. Aan het einde van dit jaar worden de definitieve eisen verwacht. De implementatie van de liquiditeits-eisen staat gepland voor eind 2012.

⁵ De onderliggende oorzaak van deze liquiditeitscrisis was de securitisatie van Amerikaanse subprime hypotheeklen. Zie: Rabobank (2008), *De subprime kredietcrisis*.

⁶ Zie voor een beschrijving van de principes: DNB (2008), *Strengere eisen aan liquiditeitsrisicobeheer bij banken*, kwartaalbericht september 2008.

⁷ Bazels Comité voor Banktoezicht (2009), *International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, consultatiedocument*, december.

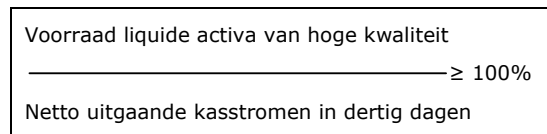
Twee ratio's staan centraal in de Bazelse voorstellen

Het Bazels Comité stelt onder meer twee ratio's voor waar internationaal actieve banken minimaal én continu aan moeten voldoen.

De 'Liquidity Coverage Ratio' (LCR)

De LCR heeft als doel dat banken op korte termijn voldoende liquide zijn. De ratio geeft aan hoeveel liquide activa van hoge kwaliteit aanwezig zijn om de netto uitgaande kasstromen gedurende dertig dagen te dekken wanneer er zowel een marktbrede financiële crisis als een bankspecifieke crisis (gecombineerd stress-scenario) plaatsvindt.

Figuur 2: Liquidity coverage ratio

Uitgaande kasstromen ontstaan onder meer door opnames van stabiele en minder stabiele spaargelden⁸ (ter grootte van respectievelijk 7,5% en 15%) en een afname van professionele marktfinanciering (van 25% tot 100%). Liquide activa die deze uitgaande kasstromen kunnen dekken, zijn volgens het Comité kasgeld, tegoeden bij de Centrale Bank en verhandelbare overheidsschuldpapieren. Het Comité onderzoekt nog of bedrijfsobligaties en gedekte obligaties van hoge kwaliteit ('covered bonds') onder bepaalde voorwaarden mogen worden meegenomen. De LCR is in de basis vergelijkbaar met de huidige liquiditeitseisen van De Nederlandsche Bank. Alleen de definitie van de liquide activa is strikter en de gebruikte wegingspercentages verschillen.

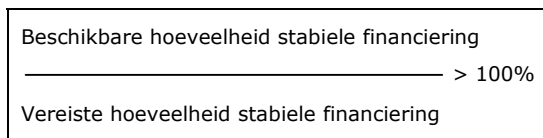
De 'Net Stable Funding Ratio' (NSFR)

Het doel van de NSFR is dat banken hun activa meer met (stabiele) langetermijnmiddelen

⁸ Stabiele spaargelden zijn bijvoorbeeld gedekt door een depositogarantiestelsel of behoren tot klanten die ook andere relaties hebben met de bank.

financieringen. Hierdoor wordt de *mismatch* tussen de looptijd van activa en passiva kleiner en dus ook het liquiditeitsrisico. De NSFR geeft aan dat de hoeveelheid *beschikbare* stabiele financiering van een bank groter moet zijn dan de hoeveelheid die wordt *vereist* gezien de typen activa die de bank aanhoudt. Stabiele financiering wordt in deze ratio gedefinieerd als de vormen van eigen en vreemd vermogen die een betrouwbare bron van financiering zijn gedurende een stress-scenario van één jaar.

Figuur 3: Net stable funding ratio

De *beschikbare* hoeveelheid stabiele financiering wordt berekend door aan elke financieringsbron een *Available Stable Funding*-factor toe te kennen. Zo krijgen het eigen vermogen van een bank en spaargeld met een looptijd langer dan één jaar een ASF factor van 100%. Maar spaargeld met een looptijd korter dan één jaar telt slechts voor 85% (stabiel) of 70% (minder stabiel) mee. Professionele marktfinanciering mag alleen als stabiele financiering worden meegenomen als de resterende looptijd langer dan één jaar is. Voor de berekening van de *vereiste* hoeveelheid stabiele financiering wordt aan elk type activa een *Required Stable Funding*-factor toegekend. Deze factor geeft weer welk deel van een activapost gedekt moet zijn met stabiele financiering. Activa die meer liquide zijn, krijgen een lagere RSF factor. Voor kasgeld is de RSF factor bijvoorbeeld 0%. Voor leningen aan zakelijke en particuliere klanten met een looptijd korter dan één jaar is respectievelijk 50% en 85% stabiele financiering vereist. Leningen met een looptijd langer dan één jaar vereisen 100% stabiele financiering. Uit deze regels volgt bijvoorbeeld dat een woning-hypotheek van € 200.000 met € 235.295 stabiel spaargeld kan worden gefinancierd.⁹ De NSFR

⁹ Voor leningen met een looptijd langer dan één jaar

gaat dus verder dan de matchende financiering die nu vereist is!

De voorgestelde definitie is ook erg simplistisch. Eén standaardratio kan geen goed beeld geven van de liquiditeitsrisicoposities van alle instellingen, zonder daarbij individuele kenmerken zoals bedrijfsmodellen en ratings te betrekken. Bovendien, als alle banken hetzelfde worden behandeld, geeft dat geen prikkel tot verbetering van het risicoprofiel. Een behandeling van het liquiditeitsrisico zoals bij de kapitaaleisen van Bazel II -een standaardmethode voor kleine, eenvoudige banken en het gebruik van interne risicomodellen door grote, geavanceerde banken- zou daarom meer op zijn plaats zijn.

Grote gevolgen voor het bankwezen...

De voorgestelde liquiditeitseisen die het gevaar van het liquiditeitsrisico voor het financiële stelsel helpen te beperken, hebben grote gevolgen voor de bancaire sector. Om de kortetermijnliquiditeitspositie (LCR) te versterken, moeten banken meer liquide activa aanhouden, en van een hogere kwaliteit. Dit gaat ten koste van het resultaat want liquide activa hebben een relatief laag rendement. Wanneer het Bazels Comité besluit dat bedrijfs- en gedekte obligaties in de LCR niet meetellen als liquiditeitsbuffer, zullen banken zich massaal op overheidsobligaties moeten storten. Dit leidt tot een nieuw concentratie-risico in bankbalansen: als overheden in betalingsproblemen raken, worden namelijk alle banken geraakt. Bovendien kunnen zelfs overheidsobligaties illiquide raken wanneer banken deze activa tegelijkertijd proberen te verkopen.

De meeste impact van de Bazelse voorstellen gaat echter uit van de NSFR. De behoefte van banken aan stabiele, langetermijnfinanciering zal wereldwijd toenemen. Hierdoor neemt de concurrentie op onder meer de Nederlandse

is 100% stabiele financiering vereist. Stabiel spaargeld telt voor 85% mee in de NSFR. Er is dus € 200.000 / 0,85 = € 235.295 stabiel spaargeld nodig voor een hypotheek van € 200.000.

spaarmarkt verder¹⁰ toe waardoor de prijs van spaargeld kan worden opgedreven. Omdat spaarders als gevolg van de concurrentie wellicht vaker zullen schuiven met hun spaargeld is deze financieringsbron mogelijk ook minder stabiel dan het Comité nu veronderstelt. Nederlandse banken hebben ten opzichte van buitenlandse concurrenten tevens een nadeel, omdat in Nederland de markt van vrij beschikbare spaarmiddelen beperkt is. Tweederde van het spaargeld wordt geabsorbeerd door pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen waar op een fiscaal gunstige wijze kan worden gespaard.¹¹ Nederlandse banken hebben hierdoor relatief meer en duurdere professionele marktfinanciering nodig om aan de NSFR te voldoen. De concurrentie op deze markt zal als gevolg van de grotere vraag naar langetermijnmiddelen daarom ook toenemen. Ten slotte zullen banken op zoek gaan naar andere of nieuwe bronnen om aan de liquiditeitseisen te voldoen. De omvang van de securitisatiemarkt zou bijvoorbeeld weer kunnen toenemen.

...en dus ook gevolgen voor de economie

De hogere liquiditeitskosten die banken moeten maken om aan beide ratio's te voldoen, zullen worden doorberekend in de prijzen van bancaire producten. Daarnaast zijn de stabiele middelen die voor de kredietverlening worden vereist schaars. Beide zaken hebben tot gevolg dat de Bazelse liquiditeitseisen -net als de strengere kapitaaleisen¹²- een beperkende invloed hebben op de kredietverlening. Dit kan de aantrekkende economische groei teniet doen. Het is daarom erg belangrijk dat de eisen pas worden ingevoerd wanneer de stand van de economie dit toelaat. Vanwege de grote impact van de eisen is het tevens noodzakelijk dat dit op een geleidelijke manier gebeurt.

¹⁰ Deze neemt reeds toe, zie Themabericht 2010/01: 'Het veranderende Nederlandse bankenlandschap'.

¹¹ Bron DNB Statistisch Bulletin, maart 2010.

¹² Zie Themabericht 2010/06: 'Impact van de nieuwe kapitaalvoorstellen uit Bazel'.

Impact voor Rabobank

Rabobank is gebaat bij een verbeterde uitwerking van de twee liquiditeitsratio's door het Bazels Comité. De voordelen van een goed gediversifieerde financieringsbasis, langetermijnrelaties met klanten en een hoge rating worden niet meegenomen, terwijl deze zaken wel grote invloed hebben op de stabiliteit van financieringsmiddelen. De voorgestelde liquiditeitseisen zijn -net als de strengere kapitaaleisen- vanwege de beperkende invloed op de mogelijkheden voor kredietverlening ook een reden voor de herprioritering van Rabobanks strategische keuzes. Lokale dienstverlening en zaken die passen binnen de internationale Food & Agri strategie zijn daarbij het uitgangspunt. Rabobank houdt tevens in haar liquiditeitsbeleid en bij het aantrekken van spaargeld rekening met een wijziging van de liquiditeitseisen, ook al is nu nog onzeker hoe deze er uiteindelijk precies uit zullen zien.

Conclusie

De door het Bazels Comité voorgestelde liquiditeitseisen voor banken hebben een grote impact op het bankwezen. Als liquiditeitsbuffer voor de korte termijn moeten banken meer liquide activa van een hogere kwaliteit aanhouden. Daarnaast moeten activa met meer stabiele, langetermijnmiddelen worden gefinancierd. De eisen grijpen hiermee in op de traditionele rol van het bankwezen (de transformatie van spaarmiddelen naar kredieten) en hebben daardoor een nog grotere impact dan de tevens door het Bazels Comité voorgestelde hogere kapitaaleisen. De stapeling van strengere kapitaal- en liquiditeitseisen kan leiden tot een afname van kredietverlening en een lagere economische groei. Om dit te voorkomen, is de timing en wijze van invoering van de nieuwe eisen essentieel.

mei 2010

Nicole Smolders (040 – 2179108)
N.M.P.Smolders@rn.rabobank.nl

www.rabobank.com/kennisbank